

**XVII-WIECZNE MOSTY
PRZEZ ŚRODKOWO-DOLNĄ WISŁĘ**

w świetle ikonografii, kartografii i źródeł pisanych

Warszawa 2012

STUDIA I MATERIAŁY – zeszyt 71

SPIS TREŚCI

Streszczenie/Abstract	3/4
PRZEDMOWA	9
1. WPROWADZENIE	10
1.1. Cel, tematyka i zakres badań	10
1.2. Historyczne tło epoki	11
1.3. Ocena stanu badań XVII-wiecznych mostów w Polsce	14
1.4. Metoda badawcza	16
2. XVII-WIECZNE MOSTY W ŹRÓDŁACH IKONOGRAFICZNYCH	18
2.1. Widoki miast polskich z dzieła Georga Brauna i Franza Hogenberga <i>Civitates Orbis Terrarum</i>	18
2.2. Ryciny Matthäusa Meriana w <i>Theatrum Europaeum</i> i w innych dziełach ..	20
2.3. Rysunki Henryka Hemy na stemplach monet toruńskich z lat 1629-1632	22
2.4. Rysunki z teczek Erika Jönssona Dahlbergha wykonane w latach 1656-1657	23
2.5. Ryciny z dzieła Samuela von Pufendorfa z 1696 r.	24
2.6. Ryciny z <i>Alt – und neues Preussen</i> Christopha Hartknocha z 1684 r.	26
2.7. Ryciny z <i>Der Stadt Danzig historische Beschreibung</i> Reinholda Curickego z 1687 r.	27
3. XVII-WIECZNE MOSTY W RELACJACH, DIARIUSZACH I PAMIĘTNIKACH Z EPOKI	29
3.1. Pamiętnik kupca Martina Grunewega	29
3.2. Pamiętnik podróżnika Petera Mundy'ego z lat 1640-1643	29
3.3. Historyczny opis wydarzeń z lat potopu szwedzkiego Wespazjana Kochowskiego	30
3.4. Pamiętnik wojenny Mikołaja Jemiołowskiego z lat 1648-1679	31

3.5.	Diariusz Patricka Gordona z lat 1635-1659	32
3.6.	Pamiętnik Hieronima Christiana von Holstena z lat 1655-1656	33
3.7.	Sprawozdanie sejmowe Krzysztofa Arciszewskiego z 1649 r.	33
4.	NOWOŻYTNE DZIEŁA I TRAKTATY TAKŻE O BUDOWIE MOSTÓW	36
4.1.	Dzieła Leonarda da Vinci	36
4.2.	Księgi o architekturze Andrei Palladia z 1570 r.	40
4.3.	Księga wynalazków Fausta Veranzio z 1616 r.	42
5.	NOWOŻYTNE TRAKTATY <i>ARCHITECTURA MILITARIS</i> TAKŻE O BUDOWIE MOSTÓW	46
5.1.	<i>Księgi Hetmańskie</i> Stanisława Sarnickiego z lat 1577-1578	46
5.2.	<i>Archelia</i> Diega Ufana z 1613 r.	48
5.3.	Praktyczny poradnik o działach Andrzeja dell'Aquy z lat 1630-1636	56
5.4.	Budownictwo wojenne Józefa Naronowicza-Narońskiego z lat 1655-1659	59
6.	XVII-WIECZNA SIEĆ DRÓG W ŹRÓDŁACH KARTOGRAFICZNYCH I RELACJACH	61
6.1.	Plany Fryderyka Getkanta z <i>Topographia practica conscripta et recognita per Fridericum Getkant, mechanicum</i> z 1638 r.	61
6.2.	Mapa Królestwa Polskiego z oznaczeniem dróg wykonana przez Erika Jönssona Dahlbergha	67
6.3.	Drogi Królestwa Polskiego w relacjach podróżników	73
7.	XVII-WIECZNE MOSTY STAŁE PRZEZ ŚRODKOWO-DOLNĄ WISŁĘ I W JEJ DELCIE	86
7.1.	Mosty stałe w delcie Wisły	86
7.2.	Mosty Gdańska	97
7.3.	Mosty Elbląga	114
7.4.	Most przez Wisłę w Toruniu	120
7.5.	Most Zygmunta Augusta w Warszawie	139

8. XVII-WIECZNE MOSTY PŁYWAJĄCE PRZEZ WISŁĘ NA TLE DZIAŁAŃ WOJENNYCH	152
8.1. Szalupy, statki, łodzie i pontony stosowane do budowy mostów pływających	152
8.2. Mosty pływające w Delcie Wisły	162
8.3. Most w Skaczkówkach pod Toruniem	174
8.4. Most przez Wisłę w Zakroczymiu	179
8.5. Most przez Wisłę w bitwie warszawskiej 1656 roku	183
8.6. Most przez Wisłę w Zawichoście	192
8.7. Mosty w widłach Wisły i Sanu	196
9. PODSUMOWANIE I WNIOSKI	202
9.1. XVII-wieczny ruch drogowy w dorzeczu Wisły	202
9.2. Ustalenie liczby mostów przez środkowo-dolną Wisłę i w delcie Wisły	204
9.3. Uwarunkowania budowy i użytkowania mostów stałych	207
9.4. Uwarunkowania lokalizacji mostów pływających	212
9.5. Najdłuższe przęsło XVII-wiecznej Europy	214
9.6. Pierwszy polski most pontonowy Krzysztofa Arciszewskiego	218
9.7. Wnioski	222
10. SPISY I INDEKSY	224
10.1. Spis fotografii	224
10.2. Indeks tablic	237
10.3. Źródła i bibliografia	237
11. ANEKSY	253